

Голас Радзімы

21 верасня 1978 г.
№ 38 (1556)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

*...Л. Талстой
здолеў настаўіць
у сваіх работах
столькі
вялікіх пытанняў,
здолеў узняцца
да такой
мастацкай сілы,
што яго творы
занялі адно
з першых месц
у сусветнай
мастацкай
літаратуры.*

У. І. ЛЕНІН

150-годдзе з дня нараджэння вялікага рускага пісьменніка Льва Талстога адзначыла ўсё прагрэсіўнае чалавецтва. У Беларусі да юбілею былі прымеркаваны выстаўкі кніг, навукова-вае сесія, літаратурныя вечары ў гарадах і вёсках, урачыстае пасяджэнне грамадскасці беларускай сталіцы. Здымак, змешчаны на гэтай старонцы, зроблены ў зале мінскай філармоніі, дзе праходзілі юбілейныя ўрачыстасці.

Матэрыялы, прысвечаныя 150-годдзю з дня нараджэння Льва Талстога, змешчаны на 7-й стар.

Письменнік не дажыў да той пары, калі яго радзіма аказалася першай краінай, якая скончыла з паднявольнай працай. І з беспрацоўем: СССР ліквідаваў яго праз 13 год пасля Кастрычніка 1917 года (назаўсёды, бо народная гаспадарка СССР развіваецца планамерна, дынамічна, бяскрызісна, людзі для яе не могуць быць «лішнімі»). І ў тыя ж 30-я гады СССР увёў усеагульную пачатковую адукацыю (а цяпер — усеагульную сярэднюю).

Цесна ўзаемазвязаныя правы — на працу і на адукацыю (а без іх, я ўпэўнены, сапраўдная свабода немагчыма) замацавала яшчэ Канстытуцыя СССР 1936 года. Новая, прынятая ў 1977 годзе, дапоўніла іх правам на выбар прафесіі, роду заняткаў, работы ў адпаведнасці з прызнаннем, здольнасцямі, падрыхтоўкай...

ЯК ПРАЖЫЦЬ ДОУГА І ШЧАСЛІВА?

«Не бойцеся перапрацавацца», — заклікаў «Рыдэрс дайджэст» (ЗША) вуснамі прафесара Ганса Сялье (Канада), які даказваў, што шчасце не ў грахах, не ў чынах і да т. п. «Кожны можа жыць доўга і шчасліва, працуючы інтэнсіўна, і не абавязкова на высокіх пасадах, пакуль яму падабаецца яго прафесія і ён мае поспех. Цясляр, зрабіўшы добры стол, можа гэтак жа здвацца пачуццё выкананага абавязку і задавальнення», — заявіў вучоны, і яму, буйному псіхафізіёлагу, аўтару сусветна прызнанай тэорыі стрэсаў, нельга не верыць.

Так навука XX стагоддзя пацвярджае максіму Талстога. Але як прытрымлівацца «простага рэцэпта» шчасця і даўгалецця беспрацоўным? Трывожны прагноз Міжнароднага бюро працы: да канца XX стагоддзя ў свеце трэба стварыць мінімум мільярд новых рабочых месц, інакш колькасць «лішніх» людзей, ужо больш як 300-мільённая, да 2000 года патройцца. Але на Зямлі амаль 800 мільёнаў непісьменных. Якія з іх кадры ў эпоху НТР? Сучасная вытворчасць не можа прапанаваць работу нават маючым 4—5-класную адукацыю.

Вынік вымушанага беспрацоўя для многіх сумны — «няўпэўненасць у сабе, дэпрэсія, запой, сексуальныя

праблемы, разлад у сям'і і нават псіхасаматычныя хваробы», як пісала нядаўна «Інтэрнэшнл геральд трыбюн». Ды і ў занятых на рабоце страх страціць месца, няўпэўненасць у будучым — мацнейшы стрэсавы фактар, які падрывае здароўе. Ці кампенсуе ўсё гэта няхай нават высокія стаўкі і тым больш часовыя дапамогі па беспрацоўю?

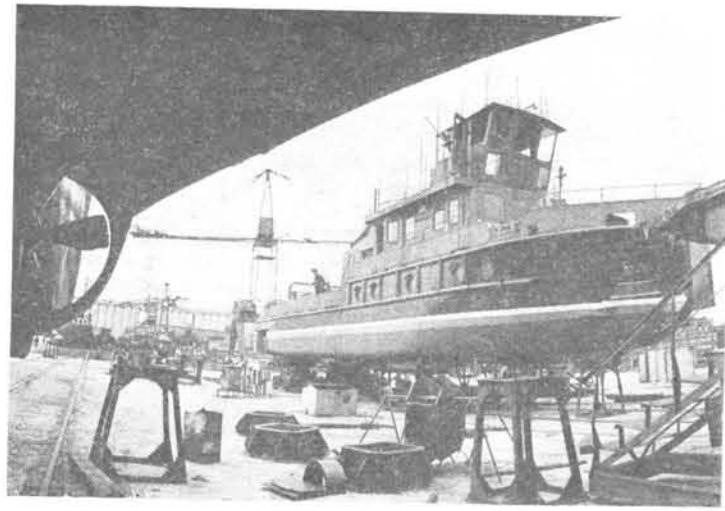
І ўсё ж прафесар Сялье мае рацыю: з ім згодны на радзіме Талстога. Як відаць з нядаўна выйшаўшай кнігі «100 інтэрв'ю з савецкімі жанчынамі», амаль усе апятаныя звязваюць паняцці «шчасце» і «праца» (зразумела, любімая і свабодная).

Ці дзіўная цяга «слабага» полу, не гаворачы ўжо аб «моцным», да самавыражэння ў грамадска карыснай дзейнасці? Вось як вырасла доля жанчын сярод занятых у народнай гаспадарцы работнікаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй: з 29 працэнтаў у 1928 годзе да 59 працэнтаў сёння. У апарце кіравання — з 19 працэнтаў да 65 працэнтаў. У асвеце — з 55 да 73 працэнтаў. Ці мог марыць аб гэтым Леў Талстой, бачачы штодзённа цёмных, забітых «мужычак» Расіі, тады на тры чвэрці сялянскай?

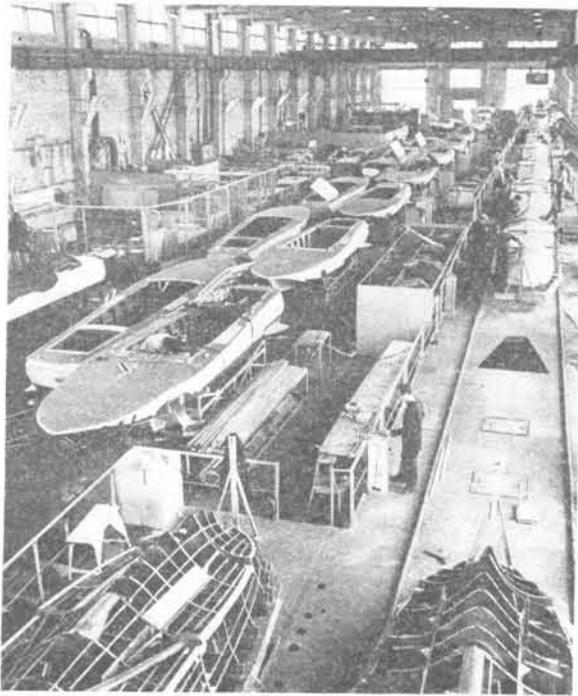
Сацыялізм скончыў з прывілеямі, супраць якіх паўставаў Талстой, — саслоўнымі, маёмаснымі, іншымі. Ён сцвердзіў сапраўдную павагу да працы, да работніка і тым самым да годнасці кожнай асобы: яе становішча ў грамадстве, аўтарытэт вызначаюцца не памерамі даходаў, а справамі на карысць усіх.

Праблем, вядома, нямала, але яны вырашаюцца з упэўненасцю ў заўтрашнім дні. Перспектывы ясныя: аўтаматызацыя працы, не толькі фізічнай, але і разумовай, далейшае скарачэнне рабочага часу, дабрабыт, пераход ад сённяшняга размеркавання па працы да іншага — па патрэбнасцях. Але гэта не самамэта, а сродак усеабовага развіцця асобы, самавыражэння ў тых або іншых сферах дзейнасці. Бо на радзіме Талстога будуць не царства лайдакоў, а самае працавітае ў гісторыі грамадства — камунізм, які Маркс называў «сапраўдным шчасцем усяго чалавецтва».

Леў БАБРОЎ,
АДН.

ГОМЕЛЬСКІ СУДНАБУДАЎНІЧЫ

Да частага перастуку пнеўматычных малаткоў дадаюцца гукі магутных матораў. Успеная вада рвецца з-пад корпуса катэра і б'ецца аб сцяну басейна. Ідуць выпрабаванні катэраў на падводных крылах мадэлі 343 МЕ. Іх рухавік дазваляе развіваць скорасць да 60 кіламетраў у гадзіну. Сотні такіх імклівых і камфартабельных катэраў у год адпраўляюць суднабудульнікі Гомельскага завода ва ўсе куткі нашай краіны, а таксама ў Польшчу, ГДР, Балгарыю і Румынію. Гамяльчане зараз уда-сканальваюць канструкцыю свайго катэра. Мадэрнізаваны рухавік магутнасцю 100 конскіх сіл, устаноўлены на новай мадэлі, дазволіць

павялічыць хуткасць судна да 75 кіламетраў у гадзіну.

На стапелях завода будуцца і судны іншага тыпу. У буксіраў-штурхаючым няматой імкліва-сці, але яны незаменныя на рацэ, калі трэба правесці караван цяжкіх баржаў. Такія буксіры працуюць на ўсіх суднаходных рэках Беларусі.

НА ЗДЫМКАХ: на стапелях — рачныя буксіры; Гомельскі суднабудульнік-суднарамонтны завод; цэх алюмініевага суднабудульніцтва; інжынер-тэхнолаг Аляксандр ХЛЮПА правярае трываласць абшукі.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

праблемамі комплекснай меліярацыі Палесся, савет пры Акадэміі навук БССР. За апошнія гады ўведзены ў эксплуатацыю сотні тысяч гектараў асушаных і дзесяткі тысяч гектараў арашаемых зямель.

Пры асваенні новых плошчаў выкарыстоўваюцца розныя спосабы меліярацыі. Сярод іх вертыкальны дрэнаж — бурэнне свідравін з выкарыстаннем магутных помпаў для асушэння і арашэння. З дапамогай гэтага спосабу ажыццяўляецца рэгуляванне паверхневых і падземных вод. Вырашэнне меліярацыйных праблем мяркуе і стварэнне вадасховішчаў для водазабеспячэння хуткарастучых гарадоў і буйных населеных пунктаў. На Палессі створаны буйныя вадасховішчы на рэках Случ і Арэса. На чарзе — вадасховішчы на Шчары і Ясельдзе. Усяго плануецца стварыць 17 вадасховішчаў і звыш 500 сажалак. Распрацоўваецца праект пераводу на Палессе часткі стоку рэк басейна Балтыйскага мора.

Такім чынам, усе праблемы вырашаны? Не зусім. На Палессі пераважаюць маламагутныя тарфянікі. Пры асушэнні і наступным глыбокім узорванні яны пачынаюць хутка дэградаваць — гінуць пад уздзеяннем сонца, мікраарганізмаў і вады, здзімаюцца ветрам, выносяцца воднымі патокамі. Гэтыя страты непаўняльныя. Што рабіць?

Выйсце было знойдзена: трэба праводзіць пераарыентацыю сельскай гаспадаркі. Прынята пастанова — абмежаваць плошчы пад прапашныя культуры, трэцюю частку асушаемай тэрыторыі выкарыстаць пад лугі

і пашу, паскорана развіваць на Палессі жывёлагадоўлю.

Чым больш рашуча перабудовае чалавек навакольнае асяроддзе, тым лепш разумее — неабходна не толькі пераўтварэння прырода, але і іншая — натуральная, першародная. Ахова балот да нядаўняга часу выклікала б здзіўленне, а цяпер прызнана важным мерапрыемствам, якое дапамагае не толькі зберагчы прыроду, але і палепшыць прыродныя ўмовы: захаванне глебавай вільгаці, рэгуляванне паверхневай сток, памнажаць колькасць птушак і звяроў. Іменна такія функцыі выконвае створаны ў канцы 60-х гадоў Прыпяцкі ландшафтна-гідралагічны запаведнік. Ён таксама стаў адной з форм комплекснай меліярацыі Палесся.

Умовы асваення і меліярацыі Беларускага Палесся маюць значэнне не толькі для вырашэння мясцовых, лакальных праблем, і нават не толькі для ўсёй Нечарназёмнай паласы СССР. Яны дапамагаюць на канкрэтных прыкладах лепш разумець заканамернасці ўздзеяння тэхнічнага прагрэсу на прыроду. Прыклад Палесся паказвае, што чалавек можа знаходзіць верныя рашэнні для ажыццяўлення галоўнай задачы: максімальна выкарыстоўваць прыродныя рэсурсы з мінімальным уронам для прыроды.

Палессе можа і павінна стаць своеасаблівым эталонам буйнай сельскагаспадарчай вытворчасці, якая вядзецца на аснове аптымальнай канцэнтрацыі і спецыялізацыі, узорам вырашэння многіх эканамічных і сацыяльных праблем вёскі.

сельскія навіны

ТРЫНАЦАТЫ ШЧАСЛІВЫ

Малады механізатар Іван Язэпенка з вёскі Яроміна Гомельскага раёна правёў жніво на новым камбайне «Ніва». Гэты трынаццаты па ліку самаходны збожжаўборачны аграгат быў дастаўлены ў калгас імя ХХІІ з'езда КПСС як прэмія Цэнтральнага Камітэта камсамола Беларусі маладзёжнаму экіпажу за высокія паказчыкі на леташнім жніве.

Трынаццаты калгасны камбайн аказаўся шчаслівым: не было яшчэ выпадку, каб ён падвёў свайго гаспадара, які вырашаў разам з напарнікам намалаціць не менш тысячы тон збожжа на палях сваёй і суседніх гаспадарак.

КАЛГАСНІК — ГАНАРОВЫ ЧЛЕН КААПЕРАТЫВА

Балгарскія сяляне з кааператыва імя Коста Міцева выбралі ганаровым членам свайго калектыву лесніка Вікторынскага лясніцтва, што ў Вуда-Кашалёўскім раёне, Мікалая Барысенку.

У гады мінулай вайны Мікалай Іванавіч прымаў удзел у вызваленні балгарскага сяла Вайнягава ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і аказаў немалую дапамогу мясцовым земляробам у правядзенні першай пасляваеннай сяўбы. Разам са сваімі сябрамі-

франтавікамі, былымі механізатарамі, ён узаары артылерыйскім трактарам-цягачом грамадскае поле за вёскай Вайнягава, падрыхтаваў яго да сяўбы.

З балгарскімі сябрамі перагіваецца не толькі сам Мікалай Іванавіч, але і яго дзеці — сыны Мікалай, Аляксандр, Віктар, дачкі Святлана і Людміла.

ЛЕПШЫ ПРАДАВЕЦ

Лістоўку пра лепшага сельскага прадаўца Пятра Калядку і пра вопыт яго работы выдаў аддзел прапаганды і агітацыі Слуцкага гаркома партыі. Казловіцкі магазін, якім загадвае выдатнік спажывецкай кааперацыі, адным з першых у раёне ўкараніў метады самаабслугоўвання, стаў апорным пунктам па вывучэнню попыту пакупнікоў.

Больш за трыццаць год працуе ў гандлі Пётр Сазонавіч і за ўвесь гэты час не меў ніводнага папроку ад сельскіх жыхароў на абслугоўванне ў магазіне. Старанная праца заадачы магазіна адзначана знакам «Выдатнік савецкай спажывецкай кааперацыі», а фатаграфія Калядкі змешчана на раённай Дошцы гонару.

У ГОСЦІ З ВЫСТАЎКАЙ

Хлебам-соллю, жывымі кветкамі сустрэлі жыхары вёскі Зазер'е Пухавіцкага ра-

ёна свайго земляка, вядомага ў рэспубліцы мастака Аляксандра Лазарэвіча. Ён прыехаў да аднавяскоўцаў са сваімі лепшымі творами. Малады механізатар дапамаглі мастаку абсталяваць перасоўную выстаўку і былі яе першымі наведвальнікамі.

Карціны мастака спадабаліся не толькі жыхарам Зазер'я. Выстаўку наведвалі таксама калгаснікі суседніх вёсак.

У вёсцы Вярэйкі Ваўкавыскага раёна ўзведзены трохпавярховы будынак новай школы. У ёй прадугледжана кабінетная сістэма навучання.

Шмат стагоддзяў неспакойна было на беларускай зямлі, што ляжыць на перакрываванні вялікіх дарог. Якім толькі захопнікам ні даваў адпор наш народ!

Асабліва цяжкімі былі гады імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў. Згодна з Рыжскім мірным дагаворам 1921 года, які быў навязаны Савецкай краіне Антантай, да буржуазна-памешчыцкай Польшчы адышлі заходнія вобласці Украіны і Беларусі. Наша рэспубліка страціла амаль палову сваёй тэрыторыі. Жывое цела нацыі было штучна раздзелена на дзве часткі. На заходнебеларускіх землях, дзе жыло звыш чатырох мільёнаў чалавек, была адноўлена ўлада памешчыкаў і капіталістаў, уведзен рэжым тэрору і грабязі, жорсткага нацыянальнага прыгнёту.

А між тым, артыкул VII Рыжскага дагавора прадугледжваў забеспячэнне асобам беларускай, рускай і ўкраінскай нацыянальнасцей у межах Польшчы ўсіх правоў у развіцці сваёй культуры, мовы, у выкананні рэлігійных абрадаў, гаварылася таксама аб праве арганізоўваць і падтрымліваць свае нацыянальныя школы. Правы нацыянальных меншасцей на арганізацыю сходаў, стварэнне таварыстваў і арганізацый, ахову сваёй мовы і нацыянальных асаблівасцей абмяшчаліся артыкуламі 108 і 109 канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1921 года. Але на практыцы ўсё гэта аказалася пустымі абяцанкамі.

Кіруючыя колы буржуазна-памешчыцкай Польшчы адаодзілі Заходняй Беларусі ролю аграрна-сыравіннага прыдатку ў сістэме сваёй дзяржавы, няшчадна рабавалі нацыянальныя багацці краю. Прадпрыемствы тэкстыльнай, дрэваапрацоўчай, харчовай, хімічнай прамысловасці, будаўнічых матэрыялаў ва ўмовах белапольскай акупацыі не толькі не дасягнулі даваеннага ўзроўню, але значна скарацілі сваю прадукцыю.

Эканамічны крызіс 1929—1933 гадоў паскорыў гэты працэс. Толькі ў трох ваяводствах — Палескім, Навагрудскім і Віленскім было закры-

та звыш 200 фабрык і заводаў. У Заходняй Беларусі наладзілі вытворчасць многія замежныя фірмы, павысіліся і без таго высокія цэны на прамысловыя тавары, што прывяло, у сваю чаргу, да звужэння ўнутранага рынку, росту беспрацоўя і міграцыі рабочай сілы ў іншыя краіны. Толькі на працягу 1929—1932 гадоў з Заходняй Беларусі эмігрыравала ў краіны Паўднёвай Амерыкі, ЗША, Аўстралію і Канаду больш за 53 тысячы сялян і рабочых.

Шырока разрэкламаваная буржуазнай прэсай зямельная рэформа, што праводзілася з пачатку дваццятых гадоў, поўнасцю выявіла сваю антынародную сутнасць. Акрамя асноўнай мэты — захавання памешчыцкай і ўмацавання кулацкай уласнасці, яна прадугледжвала пераўтварэнне «крэсаў усходніх» у правінцыю Польшчы шляхам рассялення там асаднікаў, якім выдзялялі за сродкі дзяржавы ўчасткі зямлі памерам да 50 гектараў.

У выніку праводзімай санацыйным урадам парцэляцыі — распродажу дзяржаўнай і часткі памешчыцкай зямлі — развілася спекуляцыя зямельнымі ўчасткамі. Ва ўмовах агульнай гаспадарчай няўстойлівасці, нізкіх цэн на сельскагаспадарчыя прадукты, цяжкіх падаткаў і вялікіх банкаўскіх працэнтаў тысячы малазямельных сялян, якія набылі невялікія кавалкі зямлі, канчаткова разараліся і пападалі ў яшчэ большую залежнасць ад кулакоў.

Адначасова пад выглядам ліквідацыі цераспалосіцы ўрадавыя колы шырока праводзілі хутарызацыю. Зямля сялян зводзілася ў адзін устак, але выйграла ад гэтага перш за ўсё заможная частка сельскага насельніцтва — прадпрыемцы, кулакі, асаднікі. Рэформа поўнасцю ліквідавала сервітуты — сяляне пазбавіліся пашы, вадаёмаў, сенакосаў і іншых грамадскіх угоддзяў, якія знаходзіліся ў іх сумесным карыстанні.

Гэтыя «пераўтварэнні» яшчэ больш абвастрылі зямельны голод. Пакупная здольнасць сялянства ў Заходняй Беларусі ў 1936 годзе была ў 2,5—3 разы ніжэйшая, чым у 1929 годзе. Частай з'явай сталі неўраджаі.

У 1936 годзе, напрыклад, голод ахапіў Віленшчыну і Палесце.

Цяжкае, бяспраўнае становішча рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі непазбежна падвядзіла іх да рэвалюцыйнай барацьбы з існуючым ладам. У першыя гады акупацыі яна напіла ў асноўным стыхійны характар, пераважалі ўзброеныя партызанскія выступленні, а пазней прыняла форму працяглых і ўпартых забастовак рабочага класа. Сяляне захоплівалі памешчыцкія сенажаці і выганы, праганялі землепарадчыкаў, аказвалі супраціўленне ўладам пры зборы падаткаў. У трыццятых гадах барацьба вялася за адзіны рабочы і антыфашысцкі народны фронт.

Кіраўніком і арганізатарам гэтай барацьбы з'яўлялася Камуністычная партыя Заходняй Беларусі, якая ўзнікла ў кастрычніку 1923 года. З сярэдзіны дваццятых гадоў КПЗБ узначаліла амаль усе рэвалюцыйныя выступленні працоўных, умацоўвала саюз пралетарыяту і сялянства.

Буржуазна-памешчыцкія ўлады абрушвалі на партыйныя арганізацыі гад паліцэйскіх рэпрэсій. Праследаваліся не толькі камуністы, але і тыя, хто спачуваў ім. Аднак КПЗБ расла, мацнела, што сведчыла аб яе трывалых сувязях з масамі.

Назаўсёды ў памяці беларускага народа застануцца імёны аднаго з арганізатараў партызанскага руху ў 20-я гады Кірылы Арлоўскага, бясстрашнага рэвалюцыянера Сяргея Прытыцкага, важакоў заходнебеларускай моладзі Веры Харужай, Мікалая Дворнікава і многіх іншых.

Вялікі ўплыў на рэвалюцыйныя настроі працоўных Заходняй Беларусі аказвалі поспехі сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР, эканамічны і культурны росквіт Савецкай Беларусі.

У верасні 1939 года адбылася значная падзея ў жыцці беларускага народа. Калі буржуазна-памешчыцкая Польшча фактычна развалілася пад ударамі гітлераўскіх орд, Чырвоная Армія перайшла савецка-польскую граніцу і ўзяла пад сваю надзейную ахову насельніцтва Заходняй Беларусі.

Характэрна, што яшчэ да прыходу савецкіх войск рабо-

чыя і сяляне раззбройвалі паліцыю, асаднікаў, стваралі партызанскія атрады, бралі ўладу ў свае рукі. Тысячы членаў КПЗБ, якія выйшлі з турмаў і падполля, склалі ядро рабочай гвардыі і добраахвотнай сялянскай міліцыі.

Пасля вызвалення на тэрыторыі былой Заходняй Беларусі была ўстаноўлена рабоча-сялянская народная ўлада ў форме часовых кіраўніцтваў і сялянскіх камітэтаў. 28 кастрычніка 1939 года адбыліся выбары ў Народны сход Заходняй Беларусі — заканадаўчы орган працоўных. 28 кастрычніка ён аднагалосна прыняў дэкларацыю аб устанавленні Савецкай ўлады на ўсёй тэрыторыі. Дэлегаты таксама аднадушна выказаліся за ўваходжанне ў БССР. 2 лістапада 1939 года нечарговая сесія Вярхоўнага Савета СССР задаволіла просьбу працоўных Заходняй Беларусі і прыняла яе ў склад Савецкага Саюза.

Савецкая ўлада неадкладна перадала працоўным сялянам звыш 1 мільёна гектараў зямлі, дзесяты тысяч галоў жывёлы, вялікую колькасць сельскагаспадарчага інвентару. У краі, дзе былі закрытыя ўсе беларускія школы і амаль не выдаваліся газеты на беларускай мове, ужо з верасня 1940 года пачалі працаваць 5564 сярэднія, сямігадовыя і пачатковыя школы, з іх 4278 — беларускія. У 1940/41 навучальным годзе адкрыліся чатыры вышэйшыя навучальныя ўстановы, 13 тэхнікумаў і педвучылішчаў, у якіх вучылася каля 10 тысяч студэнтаў. На той час ужо выходзіла пяць абласных і 27 раённых газет тыражом 76 тысяч экзэмпляраў, былі адкрыты сотні бібліятэк і некалькі тэатраў.

Уз'яднанне беларускага народа ў адзінай дзяржаве з'явілася завяршальным этапам кансалідацыі беларускай сацыялістычнай нацыі. Гэта быў круты паварот у гісторыі ўсёй Беларусі.

Толькі напад гітлераўскай Германіі на Савецкую краіну часова спыніў сацыялістычнае будаўніцтва ў нашай рэспубліцы.

Цяпер Беларусь з'яўляецца рэспублікай развітай індустрыі і высокамеханізаванай сельскай гаспадаркі. Хоць тэрыторыя БССР складае адзін працэнт ад агульнасаюзнай, а насельніч-

тва — каля чатырох працэнтаў, на яе долю прыходзіцца больш як 14 працэнтаў вытворчасці металарэзных станкоў, 15,5 — трактароў, 22,8 — матацыклаў, 13 — грузавых аўтамабіляў, 12,5 — мінеральных угнаенняў. Зрабілі 6 гонар кожнай высокаразвітай краіне такія гіганты сучаснай індустрыі, як Мінскія трактарны і маторны, Мінскі, Беларускі і Магілёўскі аўтамабільныя, Полацкі і Мазырскі нафтапрацоўчыя, салігорскія калійныя заводы, Гродзенскае прамысловае аб'яднанне «Азот» і шэраг іншых.

Вядомы ўсяму свету пагранічны Брэст, які ў буржуазна-памешчыцкай Польшчы быў заштатным горадам, пераўтварыўся ў буйны прамысловы цэнтр. Бурнае індустрыяльнае развіццё атрымалі ў савецкі час Гродна — горад вялікай хіміі, прыбора- і машынабудавання, Баранавічы, Пінск, Ліда, Кобрын, Лунінец і іншыя гарады.

У былым «краі вод і туманаў», як некалі называлі Палессе, разгорнута гіганцкае будаўніцтва. Толькі на Брэстчыне адроджаныя рукой чалавека палі займаюць паўмільёна гектараў, што складае 28 працэнтаў усіх сельгасугоддзяў вобласці. З іх атрымліваюць да 38 працэнтаў валавога збору прадукцыі раслінаводства. А ў калгасе «Аснежыцкі» Пінскага раёна збіраюць да 50 цэнтнераў збожжа з гектара.

Небывала высокага ўзроўню дасягнула культура беларускага народа. Зараз у рэспубліцы 31 вышэйшая і 132 сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Іх навучэнцы атрымліваюць падрыхтоўку па сотнях спецыяльнасцей. Па ліку студэнтаў на дзесяць тысяч чалавек насельніцтва БССР даўно апырэдзіла ФРГ, Японію, Англію і іншыя развітыя капіталістычныя краіны. У народнай гаспадарцы занята звыш 900 тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй.

Поспехі ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве, рост дабрабыту працоўных рэспублікі — гэта, перш за ўсё, багаты плён брацкага супрацоўніцтва і дружбы савецкіх народаў.

Уладзімір ЛАДЫСЕУ,
кандыдат
гістарычных навук.

«ПЕРЕДАЙТЕ ПРИВЕТ КОЛХОЗНИКАМ...»

Наш корреспондент Владимир БЕГУН побывал в Германской Демократической Республике. Предлагаем вниманию читателей его заметки о жизни немецких крестьян в сельскохозяйственном кооперативе Нойголанд под Берлином.

С утра выдалась хорошая солнечная погода, и потому Карл Кноп собрался в поле на уборку хлебов. А тут его останавливает председатель:

— Задержись немного, Карл. С тобой хочет беседовать советский журналист.

— Почему именно со мной?

— Вот, прихоть у него такая: чтобы поговорить обязательно со старым крестьянином и чтобы с местным — уроженцем Нойголланда.

И Гюнтер Штольп приводит в контору комбайнера. Карл присаживается к столу, закуривает сигарету и ждет. На лице любопытство: «Чего он от меня хочет, этот журналист?»

Мне хотелось бы узнать много из жизни Карла. Например, кем он был до войны, как вступил в кооператив, что думает о своем прежнем житье-бытье и нынешнем положении. Но комбайнер не вступает в разговор — журналист-то хотя и советский, свой, да все-таки заграничный; пусть с ним беседует Гюнтер, на то он и председатель. Постепенно, однако, вежливая предупредительность уступает место откровенности, и Карл неторопливо рассказывает о своем прошлом.

— Как жил до войны? По тогдашним меркам неплохо. У отца было 48 гектаров земли, 20 дойных коров, 10 голов молодняка...

— То есть был средним крестьянином, — поясняет председатель. Оказывается, земли здесь небогатые, подзолистые, и потому владение отца Карла называли средним. Тот, кто имел гектаров сто, уже считался помещиком.

— ...Десять, значит, голов молодняка. И на все это хозяйство — двое трудоспособных мужчин. Думаете, было легко?

— Но с хозяйством-то, наверно, не хотелось расставаться? — подзадориваю я медлительного Карла. — У нас, если кто имел побольше гектаров да коров, особенно не рвались в колхоз. А если отводили свою лошадику в колхозную конюшню, то тайком носили ей дополнительный паек сена.

Говорю так, а сам предполагаю, что Карл, несомненно, был запуган колхозами, потому что в свое время гитлеровская, как и вся западная, пропаганда изображала коллективное хозяйство на земле адом и ужасом, при котором крестьяне не найдут ничего, кроме голода и нищеты. Это теперь португальские крестьяне взялись за коллективизацию, а тогда-то, в послевоенной Германии...

Оба улыбаются. Конечно, а как же иначе! Не торопились в кооператив. Карлу, как и многим в то время, еще было не ясно, что делают с Германией

союзники, но он все-таки сеял рожь, восстанавливал разоренное хозяйство. Надо было обзавестись скотом, а где его взять тут, под Берлином? Дошли слухи, что у саксонских крестьян сохранились стада, а кормов у них небогато. Поэтому Карл заготовив сено, возил его в Саксонию и обменивал на молодняка. Ну так что же, все это отдать в кооператив?

— Действительно, первое время мы... не были в восторге от кооперативов. Знаете, отказались от своего собственного... Да и не нравился способ работы.

Словом, добродушного Карла Кнопа никак нельзя назвать начинателем нового способа хозяйствования в деревне. Коллективизацию начинали бедняки и так называемые новые крестьяне — переселившиеся в деревню городские рабочие, а также «рюкзачные рабочие» — те, кто работал где-нибудь на заводе, а семья оставалась в деревне. Были такие, что бежали от коллективизации в Западную Германию, как, например, Феликс Вильке. Ну и что же — пусть бегут, силой человека не удержишь. Обобществили их имущество и землю. Машин не хватало — тут пособили советские люди, прислали тракторы, грузовики. Это, дорогой советский камарад, была неоценимая помощь. Кто из немцев не знал, как разрушена, как разорена Россия? И кем разрушена. А тут — русские тракторы на полях. Но все равно поначалу было трудно. Один поработает в деревне и, глядишь, перебирается в город, другой из деревни не бе-

жит, но заботится лишь о своих личных, а не о кооперативных интересах.

— Так что процесс убеждения крестьян в необходимости коллективного хозяйствования был длительным. Надо было не словом, а делом доказать пользу коллективного строя, — вспоминает Гюнтер Штольп.

— Да, отойти от традиции — дело трудное, — соглашается комбайнер. — Это я отлично знаю. Но теперь бы я на те 48 гектаров не вернулся ни за что.

— А может все-таки?..

— Что вы? Посудите сами. Сообща работать легче — это раз, забот меньше — два, отпуск есть — три. Ну и регулярное время работы, и досуга больше, и социальное обеспечение. Вот, например, я. За хороший труд получаю путевки. И в Москве побывал, и в Болгарию на отдых съездил.

— А материально?

— Нисколько не хуже, чем на личном хозяйстве. Так что у нас в Нойголланде вы не найдете таких, которые захотели бы стать единоличниками.

— Даже те середняки, которые сопротивлялись коллективизации?

— Именно те середняки, как и Карл, стали нашими лучшими работниками. Да что говорить о них! В прошлом году объявился тот самый Феликс Вильке. К дочери прибыл, она работает тут, в Нойголланде. Так знаете, что он сказал? Надо, говорит, перед вами снять шляпу и в ноги поклониться. Не ожидал, говорит,

СУЗДАЛЬ

Сюды трапляеш у нейкім асаблівым замілаванні. Дарога няспешна мінае невысокія пагоркі, празрыстыя бярозавыя пералескі, быццам бы сцішаныя вёскі, над якімі то тут, то там пунаюць залачоныя макаўкі цэркваў. Міжволі губляецца адчуванне часу. Здаецца, што ты апынуўся недзе ў глыбіні мінулых стагоддзяў. Гэтае раптоўна ўзнікае вострае адчуванне спрадвечнага характава старажытнай рускай зямлі няздольны парушыць ні стракаты верталёт дарожнай аўтаінспекцыі, што абганяе турысцкі аўтобус, ні ажурныя апоры высакавольтавай лініі электраперадач, ні ультрасучасны будынак Галоўнага турысцкага цэнтра, што размясціўся адразу ля ўезду ў Суздаль.

Гэты старажытны рускі горад па задуме архітэктараў цалкам захаваная свая даўняе аблічча, стаўшы своеасаблівым архітэктурна-этнаграфічным запаведнікам XIII стагоддзя, прыцягвае сюды сотні тысяч турыстаў.

НА ЗДЫМКАХ: этнаграфічны музей драўлянага дойлідства Уладзімірскай вобласці; сялянская хата мінулага стагоддзя; Пакроўскі манастыр XVI стагоддзя; інтэр'ер Галоўнага турысцкага цэнтра; у Суздальскім Крамлі.

Фота А. КНЯЗЕВА.

что люди так могут жить в кооперативе. Вы были мужественны и пошли на большой риск, и риск этот оправдался, а я, выходит, труслив. Тогда мы ему говорим: все правильно, Феликс, но риск рисков, а в основе наших успехов лежит все-таки правильная партийная политика и государственная основа. Не то что у тебя там, в Западной Германии: надейся только сам на себя и на господ бога. Что тут возразить — Феликс вынужден согласиться.

В конторском помещении, где проходит наша беседа, — портреты Ленина, Хонеккера, картины какого-то старинного художника, изображающие крестьянскую войну в Германии — как раз те, которые помнятся по советскому учебнику средневековой истории (восставшие крестьяне с косами и вилами в руках). Эти хрестоматийные картины напоминают, что борьба за умы крестьян в двух германских государствах вообще-то не окончена. Феликс Вильке не верил письмам дочери, он ехал сюда с надеждой увидеть деревенскую нищету в условиях «коммунистической диктатуры» и потом, по возвращении домой, рассказать: вот до чего они там докатились при Ульбрихте. Оказалось все по-иному. Оказалось, что его дочь, как и все крестьяне Нойголанде, довольны этой диктатурой, что они совсем не хотят боннской «демократии». Так где же тогда подлинная демократия? Выходит, что тут, в Нойголанде, в ГДР. Он там считал, что за «железным занавесом», то есть в «коммунистической» Германии, избегают принимать гостей с Запада, потому что стесняются своей нищеты. А они, нойголандцы и берлинцы, наоборот, приглашают: пожалуйста, приезжайте к нам, сравняйте,

смотрите. Получается, что «железный занавес» — сплошная выдумка.

— Раньше, — продолжает Гюнтер Штольп, — у нас многие говорили о «золотом» Западе — вот там все богаты, цены низкие, жизнь прекрасная. И действительно, к нам приезжали богатые крестьяне, цены там и в самом деле были ниже наших. Сегодня все изменилось. Теперь такие, как Феликс, едут с намерением критиковать нас, а возвращаются и поневоле становятся нашими пропагандистами. Здесь люди уже давно поняли, а их западногерманские родственники тоже начинают понимать, что решающим фактором является не уровень зарплаты, ее размер, а то, сколько труженику остается денег для жизни. Можно получить солидную сумму, а потом отдать в виде налогов столько, что останется не густо — так и есть в Западной Германии. В Германской Демократической Республике такой проблемы нет. Все видят наш прогресс и наше благосостояние.

Карл уже нетерпеливо поглядывает на часы, но и он, и председатель стараются мне объяснить, что заработок, материальная сторона жизни — не единственный и, может, не самый важный предмет забот коммунистов и руководителей кооператива в Нойголанде. Много внимания, например, требуют вопросы жилищного строительства, вопросы культуры. К чему приводит высокий уровень механизации сельскохозяйственного производства? К тому, что у крестьянина остается много времени для досуга. А где лучше всего провести свободное время? Конечно, не в других

селениях, а тут, в Нойголанде, кооперативном центре. Тут и Дворец культуры, и библиотека, и кафе. Люди, как сказал Гюнтер, уже отвернулись от телевизоров. Подай им хорошую книгу, дай сразиться в шахматы, выступить в кружке художественной самодеятельности, заняться спортом. Здесь работают и курсы повышения квалификации.

У женщин есть свои кружки. Там они обсуждают новинки моды, тонкости кулинарии и косметики, занимаются рукоделием, смотрят фильмы, а иногда что-то вкусное готовят и ужинают вместе. Если у какой-то из них не такая, как хотелось бы, талия — изящны фигуры исправляют в гимнастических кружках.

А это ведь все заботы. И расходы. Берлин близко, значит регулярно зимой люди посещают театр и оперу. Расходы на билеты и на поездку покрываются из социально-культурного фонда. Из этого же фонда оплачиваются и летние пионерские лагеря, и каникулярные детские мероприятия, и автодачи, которые каждый может взять для проведения отпуска — съездить хотя бы в саксонскую Швейцарию и позагорать там у горной речушки. Конечно, за всеми этими полезными делами нужен контроль, чтобы вместо театральных зрелищ деньги не уплывали на пиво.

Так что здесь центр, здесь и культура. Каждый, следовательно, старается тут поселиться. И селятся, строят добротные дома, но, к сожалению, наличная строительная техника пока не справляется со всем объемом работ. С другой стороны, существует проблема молодежи. Если раньше молодые люди стремились перебраться в Берлин, то теперь туда их не заманишь — тут инте-

ресно. Так что и им надо строить квартиры. И тоже в центре, в колхозной, так сказать, столице. Все это, дорогой товарищ, заботы, все заботы. С транспортом дело наладили — всех на работу автобусами возим. Вот передовые полевые домики приобрели, чтобы было где отдохнуть, умыться, пообедать. Ведь без этого не обойтись — кооператив уже два года соревнуется за звание предприятия отличного порядка и безопасности. И дело не только в безопасности и порядке — дело в культуре производства, а она начинается на каждом рабочем месте. Не все еще сделано, но везде получается так, как хочется. Но если дети Карла Кнопа не поглядывают в сторону Берлина, чтобы там, отработав положенное на заводе, шпацировать по Унтер ден Линден, а цепко держатся за родной Нойголанд, значит, кое-чего мы добились в деревне?

— Все это вы и расскажите своим советским читателям, — встает, чтобы попрощаться, Гюнтер Штольп. — И передайте сердечный привет белорусским колхозникам.

Выходим из конторы. Мимо нее проносится ярко-красный трактор «Беларусь» с прицепом.

— И обязательно передайте привет рабочим Минского тракторного завода. Великолепные машины делают.

за мяжой і дома НА СЕСІЮ ГЕНЕРАЛЬнай АСАМБЛЕІ ААН

У сувязі з XXXIII сесіяй Генеральнай Асамблеі ААН, якая пачынаецца ў верасні, Савет Міністраў СССР зацвердзіў дэлегацыю СССР на чале з членам Палітбюро ЦК КПСС, міністрам замежных спраў СССР А. Грамыкам.

Савет Міністраў УССР зацвердзіў дэлегацыю УССР на чале з міністрам замежных спраў рэспублікі Г. Шэвелем.

Савет Міністраў БССР зацвердзіў дэлегацыю БССР на чале з міністрам замежных спраў рэспублікі А. Гурыновічам.

БЕЛАРУСКІЯ КНІГІ Ў БЕРЛІНЕ

«Кнігі і графіка Беларусі» — так называецца выстаўка, якая адкрылася ў сталіцы ГДР. Яна прысвечана 60-й гадавіне ўтварэння Беларускай ССР. Экспазіцыя дае нагляднае ўяўленне аб шматграннай дзейнасці выдавецтваў нашай рэспублікі. Прадукцыя многіх з іх выстаўляецца ў ГДР упершыню.

Выстаўка дазволіць жыхарам і гасцям Берліна пазнаёміцца з літаратурнай творчасцю больш як 300 пісьменнікаў Беларусі.

ГАНДАЛЬ І РАЗЗБРАЕННЕ

У жэнеўскім Палацы нацыі працягвае работу 18-я сесія савета па гандлю і развіццю (ЮНКТАД). Выступаючы на пленарным пасяджэнні, кіраўнік дэлегацыі Беларускай ССР В. Лук'яновіч падкрэсліў, што цяпер няма больш важнай, больш неадкладнай задачы, чым спыненне гонкі ўзбраенняў і пераход да раззбраення. Усякія перашкоды на шляху разрадкі і раззбраення — гэта адначасова і перашкоды ў развіцці міжнароднага эканамічнага супрацоўніцтва, уключаючы гандаль.

САМАЕ БЛІЗКАЕ МАЙМУ СЭРЦУ ЖАДАННЕ МЕЦЬ

ГЕНІЙ СЯРОД ГЕНІЯЎ

Сусветная культура за гады свайго існавання дала чалавецтву нямала геніяў, творчасць якіх перажыла эпоху, што нарадзіла іх, і становіцца набыткам усё новых і новых пакаленняў. Гамер і Дантэ, Шэкспір і Пушкін, Гоголь і Дастаеўскі, Някрасаў і Герцэн, Чарнышэўскі і Купала, Колас і Ясенін, Маякоўскі і Багдановіч... Спіс гэты можна, безумоўна, працягнуць, бо кожная нацыянальная літаратура ў набытку сваім мае зоркі першай велічыні, святло якіх разліваецца далёка за межы роднай краіны. Аднак ёсць пісьменнік, чалавек, грамадзянін, у дачыненні да якога сказаць вялікі — гэта толькі крыху наблізіцца да сутнасці яго непаўторнага таленту, толькі адчуць, заўважыць нейкую адну, няхай сабе і важную, яго рысу. Нельга назваць яго і літаратарам мінулага, бо ўсё, што створана ім, здэяснена за гады доўгай, па-сапраўднаму тытанічнай працы гэтак сама блізка і дарага нам, як блізка і дарага было яго сучаснікам.

Уладзімір Ільіч Ленін, які добра ведаў цану сапраўдным мастацкім вартасцям, калі гаворка зайшла пра гэтага чалавека, не хаваючы свайго захаплення, здзіўлена ўсклікнуў: «Глыба, чалавечыша!» «...Нельга лічыць сябе ведаючым сваю краіну, нельга лічыць сябе культурным чалавекам», не ведаючы яго творчасці, зазначаў Максім Горкі. А пясняр беларускага народа Янка Купала пісаў: «...гэта не проста кнігі, нашы добрыя сябры, гэта само жыццё, поўнае страстей, дзеянняў і перажыванняў, гэта сама праўда, мастацкая настолькі, што выходзіць за межы мастацтва, каб заўсёды заставацца сапраўды чыстай праўдай».

Чалавекам, які твораі сваімі яшчэ пры жыцці ўразіў, пакарыў усю планету, быў Леў Мікалаевіч Талстой. Геній сярод геніяў, талент сярод талентаў, які да апошніх дзён сваіх захаваў зайздросную працаздольнасць і прагу пазнання жыцця. «Мысліцель і мастак ніколі не будзе спакойна сядзець на алімпійскіх вышынях, як мы прывыклі ўяўляць; мысліцель і мастак павінен пакутаваць разам з людзьмі дзеля таго, каб знайсці выратаванне або судышэнне» — гэтыя словы Льва Талстога пэўны ключ да разумення ўсёй яго творчасці, што стала «крокам наперад у мастацкім развіцці ўсяго чалавецтва» (У. І. Ленін).

Калі сёння зноў задаць ляснінскае пытанне: «Каго ў сусветнай літаратуры можна паставіць паруч з Талстым?», большасць з нас адкажа таксама, як сказаў у свой час Уладзімір Ільіч: «Няма каго». Усе прызнаныя майстры слова, нават самыя таленавітыя для свайго часу, толькі ў нечым набліжаюцца да генія Льва Талстога, імкнучыся ўзяць хоць адну прыступку з тых вышынь, якія пакарыў ён у сусветнай культуры.

Прыгадваюцца словы Горкага: «Увесь свет, уся зямля глядзіць на яго: з Кітая, Індыі, Амерыкі — адусюль працягнуты жывыя трапяткія ні-

ці». Сказана гэта было яшчэ ў пачатку нашага стагоддзя, але наколькі праўдзіва, наколькі правільна гучыць яно і ў дачыненні да сённяшняга дня, калі ўвесь савецкі народ, усё прагрэсіўнае чалавецтва адзначаюць 150-годдзе з дня нараджэння самага вялікага пісьменніка на зямлі.

Мы любім Талстога. Аб гэтым яскрава сведчаць яго зачытаныя кнігі ў бібліятэках, чэргі ля магазінаў падпісных выданняў... І тое, што кожны народ імкнецца сустрэцца з Талстым на сваёй роднай мове. Беларусы тут не выключэнне. Першая кніга апавяданняў Льва Мікалаевіча ў перакладзе У. Ініцкага выйшла яшчэ ў 1928 годзе. Праз тры гады — новае выданне. Апавяданне «Палікушка» ўзнавіў па-беларуску З. Чарнушэвіч. Затым выходзяць «Каўказскі палоннік», «Севастопальскія апавяданні», зусім нядаўна — аднатомнік, які пераклаў Л. Салавей. Усяго на беларускай мове творы пісьменніка выдаваліся 23 разы агульным тыражом 302 тысячы экзэмпляраў.

«...Сёння разам з усім савецкім народам беларускі народ з найвялікшай любоўю і ўдзячнасцю ўшаноўвае слаўную гадавіну любімага пісьменніка. А свабодалюбівы голас Льва Мікалаевіча, які прасякаў ва ўсе куткі былой расійскай імперыі і амаль ва ўсе часткі свету, прасякаў у наш тады прыгнечаны, забыты беларускі край. Ён будзіў у народа імкненне да змагання за свабоду, за праўду, за чалавечую годнасць», — гаворыў народны паэт Беларусі, лаўрэат Ленінскай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы П. Броўка, адкрываючы ўступным словам урачыстае пасяджэнне, прысвечанае 150-годдзю з дня нараджэння Л. Талстога, якое напярэдадні юбілею адбылося ў Мінску. Вялікая зала Беларускай дзяржаўнай філармоніі не магла змясціць усіх жадаючых... Ушанаваць талент пісьменніка прыйшлі рабочыя мінскіх прадпрыемстваў і будоўляў, студэнты сталіцы, вучні сярэдніх школ, прыехалі калгаснікі. У прэзідыуме — кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі, прадстаўнікі партыйных, савецкіх, камсамольскіх органаў.

Аб тым, які ўплыў аказаў Талстой на беларускую літаратуру, як пісьменнікі рэспублікі авалодваюць яго традыцыямі, гаворыў у сваім дакладзе народны пісьменнік рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР І. Шамякін. Талстой сучасны не толькі сваімі творами, сваімі героямі, мастацкай дасканаласцю ўсяго вобразнага ладу. Немагчыма, бадай, назваць другога дзеяча мінулых эпох, вобраз якога ўваходзіў бы ў сьвядомасць людзей канца дваццатага стагоддзя як вобраз самага блізкага чалавека, простага, зразумелага і адначасова недасягальна складанага ў сваёй чалавечай сутнасці.

Разам з тым, лічыць І. Шамякін, вывучэнне мастацкага вопыту Талстога пісьменнікамі, дзеячамі ўсіх відаў мастацтва

мае першаступеннае значэнне не толькі для развіцця літаратуры, але і для ўсяе духоўнай культуры сацыялістычнага грамадства.

Ён выказвае глыбокае задавальненне тым, што савецкая літаратура, у тым ліку і беларуская, усё глыбей і глыбей асвойвае сінтэз эпічнага і псіхалагічнага. Праўда, да эпічнасці мы прыйшлі раней. Але, калі не лічыць Чорнага і Коласа, герой многіх твораў даваеннай беларускай літаратуры і першага пасляваеннага дзесяцігоддзя не пазбаўлены быў пэўнага схематызму. Распрацоўка тэмы Вялікай Айчыннай вайны, безумоўна, ішла з выкарыстаннем «талстоўскага вопыту», і гэта дало багаты плён.

У раманах і апавесцях, пэмах і п'есах Коласа, Броўкі, Лынькова, Крапівы, Танка, Куляшова, Глебкі, Мележа, Макаёнка, Панчанкі, Навуменкі і многіх іншых пісьменнікаў і паэтаў Беларусі розных пакаленняў — салдаты, афіцэры, падпольшчыкі — паказаны ў розных планах, з усімі супярэчнасцямі іх чалавечай псіхікі.

Гаворачы аб традыцыях Талстога, традыцыях класікі, нельга забываць, што для таго, каб традыцыя жыла, яна павінна мець свае карэнні ў жыцці. Таму пісьменнік-сучаснік павінен умець знайсці, убачыць, злавіць, схопіць тэндэнцыі, адкрытыя класікамі, якія, безумоўна, на сваім шляху вельмі змяніліся.

Героі неўміручых твораў Талстога запаўняюць наша жыццё, наш духоўны свет як самыя блізкія і дарагія людзі. І. Шамякін прыводзіць словы Л. Брэжнева, запісаныя ў кнізе ганаровых гасцей Яснай Паляны: «Герояў «Вайны і міру» аддзяляюць ад савецкіх людзей паўтара стагоддзя. Але іх збліжаюць высокія пачуцці патрыятызму і геройства, адзін і той жа дух праўды і справядлівасці, гатоўнасць аддаць жыццё за яго гонар і незалежнасць Радзімы...»

Талстой — наш сучаснік, бо тое, чым жыві ён, блізка, зразумела і дарага нам, бо яго ідэалы — гэта нашы ідэалы, яго адданасць Радзіме, роднай зямлі — адданасць сапраўднага патрыяты і грамадзяніна. І мы ўдзячны яму за гэта. Удзячны за тое, што гэты вялікі чалавек жыві, спальваючы сябе ў рабоце, клопатах і думках аб лёсе народным. Аб чым бы ні пісаў ён — аб патрыятычных подзвігах людзей Расіі ў «Вайне і міры», аб трагічным лёсе Кацюшы Маславай ва «Уваскрэсенні» або аб жыцці іншых прадстаўнікоў працоўнай, у прыватнасці сялянскай, Расіі, — паўстае на ўвесь рост галоўны герой яго твораў — рускі народ.

Любоў да Талстога сапраўды не ведае межаў, яе нельга, ды і немагчыма, перадаць простымі словамі. Хораша пра гэта сказаў у заключэнні свайго даклада І. Шамякін: «Адзначаючы 150-годдзе з дня нараджэння Льва Мікалаевіча Талстога, мы, беларусы, кланяемся зямлі, якая яго нарадзіла, мы шлём любоў, павагу, глыбокую ўдзячнасць і наш брацкі паклон вялікаму рускаму народу, які даў свету Леніна і Талстога!»

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

Мастак Вячаслаў Тарасаў не ўпершыню звяртаецца да рамана Л. Талстога «Ганна Карэніна». Твор гэты ў нашай краіне карыстаецца нязменнай папулярнасцю ў чытачоў і друкуецца даволі часта. Сёлета кнігу

выдае Галоўная рэдакцыя Беларускай Савецкай Энцыклапедыі. Прадстаўляем чытачам «Голасу Радзімы» ілюстрацыі В. ТАРАСАВА да гэтага выдання.

«ІНТЭРВ'Ю» СА ЛЬВОМ ТАЛСТЫМ

Геніяльны пісьменнік тым і адрозніваецца ад звычайнага чалавека, што размаўляць, раіцца з ім можна праз многа год... Вялікія літаратары і мысліцелі не старэюць і тады, калі ім споўніцца 150 год... Сведчаннем гэтаму можа служыць «Інтэрв'ю» са Львом ТАЛСТЫМ на пытаннях мастацтва.

— Якім стане мастацтва будучага? У якой ступені яно будзе адрознівацца ад сённяшняга? Хто стане творцам новага мастацтва?

Л. ТАЛСТОЙ. «Мастацтва будучага не будзе працягам цяперашняга мастацтва, а ўзнікне на зусім іншых, новых асновах. Мастацтвам будучы лічыцца толькі тым творы, якія перададуць пачуцці, што прыцягваюць людзей да брацкага яднання, або такія агульначалавечыя пачуцці, якія будуць здольны злучыць усіх людзей. І знаўцам мастацтва ўвогуле не будзе, як гэта адбываецца цяпер, асобны клас багатых людзей, а ўвесь народ. Для таго, каб твор быў прызнаны добрым, быў адобраны і распаўсюджаны, ён павінен будзе задавальняць патрабаванні не некаторых, а патрабаванні ўсіх людзей, вялікіх мас людзей, якія знаходзяцца ў натуральных працоўных умовах.

Мастакамі будучы таксама не так, як цяпер, толькі тыя рэдкія, выбраныя з малой часткі ўсяго народа, людзі багатых класаў або блізкіх да іх, а ўсё тым таленавітымі людзі з ўсяго народа, якія акажуча здольнымі і схільнымі да мастацкай дзейнасці. Дзейнасць мастацкая будзе тады даступнай для ўсіх людзей».

— Але ж узровень развіцця мастака, як правіла, вышэйшы за ўзровень развіцця мас. Так, ва ўсякім выпадку, сцвярджаюць многія. Народ часта не ў стане зразумець творцу...

Л. ТАЛСТОЙ. «Гавораць: творы мастацтва не падабаюцца народу, таму што ён няздольны разумець іх. Але калі твор мастацтва мае на мэце ўсхваляваць людзей тым жа пачуццём, якое зведаў мастак, то як жа гаварыць аб неразуменні? Вальтэр казаў, што ўсе жанры добрыя, акрамя тых, якія сумныя. З яшчэ большым правам можна сказаць... што ўсе роды мастацтва добрыя, акрамя таго, якое незразумела або не аказвае ўздзеяння».

— Час у XX стагоддзі бяжыць хутчэй, чым у XIX. Мянюцца ўяўленні, не ўсе паспяваюць за новым. Магчыма, таму і незразумела новае мастацтва? Бо не ўсім даступныя тонкасці ў дасягненых сучаснай навуцы. Такія ж тонкасці існуюць і ў мастацтве стылю «мадэрні».

Л. ТАЛСТОЙ. «У наш час недасведчанасць адукаванага народу дайшла ўжо да таго, што ўсе сапраўдныя вялікія мысліцелі, паэты, празаікі, як старажытнасці, так і XIX стагоддзя, лічацца адсталымі, не задавальняючымі ўжо высокія і вытанчаныя патрабаванні новых людзей: на ўсё гэта глядзяць або з пагардай, або з паблажлівай усмешкай... Бессэнсоўны, штучны набор слоў, злучаны памерам і рыфмай, лічыцца паэзіяй: на ўсіх тэатрах даюцца п'есы, сэнс якіх нікому, не выключачы і аўтара, невядомы, і ў мільёнах экзэмпляраў друкуюцца і распаўсюджваюцца, пад відам мастацкіх твораў, раманы, якія не маюць у сабе ні зместу, ні мастацкасці... Як бы ні называлі сябе вучоныя і мастакі, якія прыдумваюць новыя гарматы і выбуховыя рэчывы, складаюць пахабныя апэраткі або такія ж пахабныя раманы, мы не маем права назваць усю гэтую дзейнасць дзейнасцю навукі і мастацтва, таму што дзейнасць гэтая не мае на мэце карысць грамадства або чалавецтва, а, наадварот, накіравана на шкоду людзям».

— І апошняе пытанне. У чым ідэал мастацкай дзейнасці?

Л. ТАЛСТОЙ. «Дзейнасць мастацкая, у яе сучасным сэнсе, толькі тады плённая, калі яна не ведае правоў, а ведае адны абавязкі».

У інтэрв'ю выкарыстаны цытаты з твораў Л. Талстога: «Што такое мастацтва?», «Дык што ж нам рабіць?» і інш.

СЕСІЯ ПРЫСВЕЧЕНА ЮБІЛЕЮ

«Вялікі пісьменнік зямлі рускай» — Леў Мікалаевіч Талстой па праву належыць да ліку найвялікшых мастакоў слова. Ва ўсім свеце адноўлена дзяржаўная ўвага да яго твораў. Шэсць дзесяцігоддзяў гучаў у літаратуры яго магутныя выкрываючыя злы і несправядлівае голас. З уласцівай яму глыбінёй пісьменнік адлюстравуў усё асноўнае супярэчнасці свайго эпохі.

Нездарма У. І. Ленін назваў яго «люстрам рускай рэвалюцыі».

Аб гэтым гаварылі ў сваіх выступленнях удзельнікі юбілейнай навуковай канферэнцыі, прысвечанай 150-годдзю з дня нараджэння Л. Талстога, якую правялі 28 жніўня аддзяленне грамадскіх навук АН БССР і Саюз пісьменнікаў БССР.

На канферэнцыі шмат гаварылася аб сувязях вялікага

пісьменніка са сваімі чытачамі з Беларусі, аб яго перапісцы са многімі беларускімі сялянамі, якім ён даламагаў і парадаў, і справай.

Л. Талстой і цяпер застаецца адным з самых чыталых пісьменнікаў. У рэспубліцы яго творы выдаваліся 45 разоў агульным тыражом каля двух мільёнаў экзэмпляраў.

СВАІМ ЧЫТАЧОМ... РАБОЧАГА ПРАЦОЎНАГА ЧАЛАВЕКА...

ЛЕЎ ТАЛСТОЙ

АПОШНІЯ І ПЕРШЫЯ СЛОВЫ

най рабоце, маральным удасканаленні. Таму адваргаў палітычную барацьбу і рэвалюцыйныя дзеянні. Ён выбраў няправільную дарогу, але мэта яго была сумленная, узвышаная і высякародная.

Ленін справядліва гаварыў, што да гэтага графа сапраўднага мужыка ў літаратуры не было. Талстой выказаў пратэст мільёнаў рускіх сялян, але разам з тым ён адлюстраваў і адчай дасягнення справядлівага грамадскага ладу.

Талстой памыляўся. І памылкі яго былі памылкамі гіганта. Калі чалавек, які ідзе гіганцкімі крокамі, хоць крыху збочыць з сапраўднай дарогі, то ў далейшым адыдзе ад мэты свайго шляху значна далей чалавека маленькага. Ён рабіў памылкі, але не памылкі характарызуюць Талстога. Сутнасць Сонца не ў яго плямах...

Кнігі Талстога вядомы кожнаму культурнаму чалавеку. «Вайна і мір», «Ганна Карэніна», «Уваскрэсенне», «Казакі», «Крэйдэрава саната», «Смерць Івана Ільіча», «Хаджы-Мурат» — гэтыя творы робяць гонар не толькі рускай літаратуры, але і ўсёй сусветнай культуры. Таму імя Талстога называюць побач з імёнамі найвялікшых з найвялікшых, побач з Шэкспірам і Гётэ, Бетховенам і Мікеланджэла...

Талстой незвычайна прасты і зусім непаўторны. Ён урэжвае натуральнасцю, нейкім першасным характарам і стыхійнай магутнасцю сваіх твораў. Ён гаворыць першымі словамі, словамі, якія ідуць ад душы. Ад кнігі Талстога павявае подыхам ісціны і шчырасці. Ён пераконвае, як ніхто.

Магутнасць Талстога ўражвала не толькі чытачоў, але і пісьменнікаў з сусветным імем. Флабэр, Чэхаў, Мапасан, Горкі, Цвэйг, Ралан, Брэхт, Шоў, Хемінгуэй — усе яны прызнавалі значэнне гэтага гіганта. «Мы, пісьменнікі сённяшняй эпохі, — пісаў Анатоль Франс, — можам быць параўнаны з ім, як мікраскоп з тэлескопам».

Праўда, натуральнасць, прастата былі яго дэвізам. І для таго, каб іх выказаць, зусім не абавязкова, лічыў ён, працягваць правую руку да левага вуха. Кнігі павінны адрасавацца народу і быць зразумелымі яму, а не выдуманай эліце.

«Мастацтва, — сцвярджае Талстой, — ёсць спосаб перадачы шырокай публіцы перажыванняў мастака». Адсюль вывад: пісьменнікам мае права быць толькі сумленны чалавек, чалавек, пазбаўлены карыстальнасці і прытворства. Ён сам заўсёды заставаўся такім, і ў апошнія дні жыцця пайшоў са сваёй сядзібы, адмовіўся ад усіх даброт, каб прывесці свой спосаб жыцця ў поўную згоду з перакананнямі.

...Усё большая колькасць год аддзяляе нас ад эпохі, у якой жыў і якую адлюстраваў Леў Талстой. Усё далей адыходзіць радзіма Талстога ад той Расіі, жыццё якой было матэрыялам яго творчасці. Даўно няма Карэніна і Курагіных. Іншымі сталі нашчадкі Хаджы-Мурата, якія свабодна жывуць у дружнай сям'і савецкіх народаў. Зніклі праблемы, што атручвалі жыццё Ганне Карэнінай і Кацюшы Маславай, Бязухаву, Левіну, Няхлодаву. Унукі непісьменных мужыкоў лятаюць у космас, выкладаюць у інстытутах, ствараюць аповесці і пэмы...

Ранейшым застаўся толькі Талстой. Праз далачынь гадоў ён здаецца нават яшчэ больш вялікім і грандыёзным. Сапраўды — «вялікае бачыцца на адлегласці».

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

НЕВЫЧЭРПНАЯ ШЧОДРАСЦЬ РОЗУМУ

Леў Мікалаевіч Талстой упершыню ўвайшоў у маё жыццё шмат гадоў назад, калі, захварэўшы аднойчы, я быў на месяц адарваны ад школы і прачытаў чатыры тамы яго «Вайны і міру». Не скажу, што дзіцячае чытанне вялікай эпапеі аказалася для мяне вельмі плённым, але непаўторныя вобразы яе герояў, шырокая панарама рускага жыцця, ваенныя карціны далёкага мінулага не маглі не паланіць уяўленне. Гэта было дабратворнае паланенне, хоць, зразумела, чытаць і перачытваць Талстога нялішне ў любым узросце. Як ніхто іншы з вялікіх мастакоў, ён валодае невычэрпнай шчодрасцю розуму, жывасцю назіранняў, здольнасцю пастаянна ўплываць на фарміраванне і ўдасканалванне чалавечых душ.

І гэта выдатна, калі знаёмства з яго духоўнай скарбніцай не заканчваецца аднойчы, а працягваецца ўсё жыццё. Шчырасць да канца, глыбіннае пранікненне ў таямніцу чалавечай сутнасці, сацыяльная значнасць і няспынны пошук маральнага ідэалу да нашых дзён прыцягваюць да яго многія пакаленні чытачоў. Створаныя больш за стагоддзе назад, «Севастопальскія апавяданні» наглядна сведчаць аб тым, як трэба разумець няскораны рускі народ, як яго адлюстроўваць у літаратуры. Велізарны талент і мастакоўская мужнасць вялікага Талстога далі яму права напісаць бессмяротныя радкі, якія з'яўляюцца неперыходным імператывам усякай рэалістычнай літаратуры: «Герой жа маёй аповесці, якога я люблю ўсімі сіламі душы, якога стараўся паказаць ва ўсёй прыгажосці яго і які заўсёды быў, ёсць і будзе прыгожым, — праўда».

Здавалася б, усё вельмі проста, інакш і не можа быць: праўда была і застаецца вялікім зместам літаратуры. На справе ж няма большых клопатаў у таго, хто піша, чым яго адносіны з такой пастаянна знікаючай, зменлівай і цяжучай катэгорыяй, якой з'яўляецца праўда. Талстой жа меў дзіўную, відавочна прыроджаную, здольнасць адрозніваць у забытых і складаных праявах жыцця глыбінную сутнасць

праўды, а яго грандыёзны талент ператвараў яе ў абавязковага героя яго мастацкай прозы. Напэўна, аднак, і для Талстога гэта было няпроста, інакш ён не напісаў бы аднойчы, што, «як ні дзіўна гэта сказаць, а мастацтва патрабуе яшчэ значна больш дакладнасці... чым навука». Некалькі парадаксална гучаць у наш век навукова-тэхнічнай рэвалюцыі і пакарэння космасу гэтыя яго словы, але з прачорым іхсэнсам нельга не згадзіцца.

Мы прывыклі да бясспрэчнай справядлівасці вядомага ленінскага выказвання пра графа Талстога, да якога не было сапраўднага мужыка ў літаратуры, але з гэтага вынікае, што мы павінны задумвацца і аб тым, адкуль у гэтага пана, які на працягу ўсяго жыцця веў замкнёны, «прысядзібны» лад жыцця, адкуль у яго такое глыбокае разуменне народа, веданне патаемнай чалавечай сутнасці? Справа, напэўна, усё-такі не ў ладзе жыцця, а ў прыроджанай уласцівасці душы — ступені чалавечага дачынення да іншых, сабе дадобрых, здольнасці да суперажывання, да разумення чужога болю як свайго ўласнага, чым у вялізнай ступені быў надзелены Леў Талстой. Гэта нам цяпер відавочна абмежаванасць некаторых з яго духоўных шуканняў, і мы з упэўненасцю можам разважаць аб яго памылках. Але вялікае бачыцца на адлегласці, а для яго быў важны галоўнейшы з вызнаваемых ім жыццёвых прыцыпаў: «Каб жыць сумленна, трэба рвацца, блытацца, біцца, памыляцца, пачынаць і кідаць, і зноў пачынаць і зноў кідаць, і вечно змагацца і губляць. А спакой — душэўная подласць».

Усё яго жыццё — няспынная пошукі: спачатку самога сябе ў гэтым свеце, затым сэнсу і мэты ўсяго жыцця. Нягледзячы на шэраг паражэнняў і страт, ён да канца сваіх дзён заставаўся ворагам душэўнай самасупакоенасці. Ці не ў гэтым, апрача многіх іншых, яго вялікі ўрок для ўсіх яго сучаснікаў і тых, хто жыве ў другую эпоху, але ўсё на той жа цудоўнай і грэшнай зямлі?

Васіль БЫКАЎ.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла сёлета багата ілюстраваную кнігу апавяданняў Льва Талстога — «Ска-

чок». Выданне разлічана, у першую чаргу, на дзяцей. Таму мастак Аляксандр ДЭМАРЫН імкнуўся быць выключна да-

кладным у дэталі. Юным чытачам гэта дапаможа ўявіць асяроддзе і эпоху, калі жылі і дзейнічалі героі Льва Талстога.

НА ЗДЫМКАХ: ілюстрацыі А. ДЭМАРЫНА да апавяданняў «Каўказскі палоннік» і «Булька».

Родныя назвы

Свой край можна пазнаць не толькі па лясам і ўзгорках, нівах і садах, але і па родных назвах. Калі чуеш пра Асавок ці Забалацце, Барок ці Залессе, Дубравы ці Навасёлкі, мімаволі ўспамінаецца Беларусь. На яе прасторах шмат тысяч назваў гарадоў і вёсак, рэчак і азёр; назвамі нібыта гаворыць сама зямля. У іх знаходзяцца адбітак прырода, радасць і пакуты роднага краю.

У цяжкія дні вайны, калі гінулі вёскі, заставаліся іх назвы. Так было і ў старадаўнія часы. Імёны галоўных рэк і некаторых гарадоў жывуць ужо многія стагоддзі. Нашы самыя далёкія продкі ведалі такія словы, як Дняпро і Нёман, Прыпяць і Сож. Назвы гарадоў у сваёй большасці крыху маладзейшыя за рачныя імёны. Самыя старыя з іх нязначна змяняліся, але ў летапісах лёгка пазнаць знаёмыя назвы. Сучасны Полац пісаўся як Полатеск, Мінск — як Менеск, Віцебск — як Вітьбеск і г. д. Некаторыя старыя вёскі і былыя мястэчкі таксама захавалі свае назвы яшчэ з XIII—XIV стагоддзяў. Але каля паловы сучасных сельскіх паселішчаў узнікла за апошнія 150 гадоў, асабліва пасля адмены прыгоннага права, таму і назвы такіх вёсак маладзейшыя.

Многіх цікавіць, што ўзнікла тая ці іншая назва, як яна азначае. Вакол незразумелых назваў узнікаюць розныя паданні, іншы раз недарэчныя. Перш за ўсё трэба заўважыць, што чым старэйшая назва, тым цяжэй яе растлумачыць. У свой час кожная назва была зразумела людзям, але паступова змянялася пакаленні, гублялася значэнне некаторых слоў, забываліся і абставіны, пры якіх узнікала тая ці іншая назва, таму з'яўляліся загадкі, байкі, каб неяк растлумачыць незразумелае слова. Сёння ўжо грунтоўна даследавана і растлумачана пераважная большасць беларускіх назваў. Але засталася яшчэ няшмат такіх, пра якія нельга сказаць нічога пераконаўчага (Дняпро, Буг, Свіцязь і інш.). Аб некаторых назвах у даследчыкаў няма яшчэ адзінай думкі (Нясвіж, Сож, Шчара і інш.).

Амаль усе старыя назвы — народныя. Ніхто не загадваў як называюць тую ці іншую рэчку або вёску, звалі так, як склалася ў народзе. Вельмі многія назвы адлюстроўваюць прыродныя ўмовы — гэта Бярозаўка, Дубкі, Каменка, Балачанка. Некаторыя вёскі атрымалі свае імёны па прозвішчах жыхароў — Якімовічы, Пятровічы, Суднікі (прозвішча Суднік), Мацкі (прозвішча Мацко). Даволі часта паселішча брала назву рэчкі, на якой яно ўзнікла: Чачэрск на рацэ Чачэры, Пінск па Піне, Друцк на Друці, Адэльск на Адэлі. Іншы раз народ даваў імя паселішчаў па

вытворчай ці транспартнай прыкмеце: Масты, Замосце, Гута, Паташня, Цагельня, Старыя Дарогі, Перахрэсце і г. д.

У наш час побач са старымі назвамі з'яўляюцца на Беларусі новыя. Яны ўзнікаюць дзвума шляхамі. Па-першае, будуецца новыя гарады і вёскі, ім даюцца і новыя імёны. Так, за апошнія гады выраслі гарады Салігорск (дзе здабываецца калійная соль), Светлагорск, Белаазёрск і інш. Па-другое, некаторым старым паселішчам даюць новыя, лепшыя назвы. Так, напрыклад, быў раней на Беларусі горад Прапойск. Народ успрымаў такую назву як месца, дзе п'юць гарэлку, ходзяць п'яныя. У 1945 годзе горад быў перайменаваны ў Слаўгарад у гонар слаўных перамог нашай Савецкай Арміі. Былі на Беларусі і такія брыдкаватыя назвы, як Аплеўніца, Бяда, Брухачы, Воўчая Яма, Вошкаўцы і да т. п. Зараз гэтыя паселішчы завуцца адпаведна Ягадна, Новікі, Дружная, Краснавічы, Ураджайная. Новыя назвы адпавядаюць сучаснаму стану і новаму выгляду гэтых вёсак.

Але новых назваў мала. Старыя назвы — гэта творчасць самога народа, таму іх трэба берагчы як помнікі. І нам і нашым унукам яны будуць добра служыць: гэта ж прыкмета роднай зямлі.

Вадзім ЖУЧКЕВІЧ,
доктар
геаграфічных навук.

Лясная сям'я.

Фотаэцюд Р. КРАКАВА.

СПОРТ

Закончыліся спаборніцтвы мацнейшых лёгкаатлетаў Еўропы па праграме XII чэмпіяната кантынента, якія праходзілі ў сталіцы Чэхаславакіі. Сярэбраны медаль уручаны беларускаму скакуну ў вышыню Аляксандру Грыгор'еву. Усяго каманда беларускіх лёгкаатлетаў заваявала на чэмпіянаце чатыры сярэбраныя медалі.

Кубак Савецкага Саюза па марафонскаму бегу, які быў разыграны ў Клайпедзе, заваяваў майстар спорту міжнароднага класа Уладзімір Бургой з Мінскай вобласці.

Экс-чэмпіён свету па фехтаванні на рапірах мінчанін Аляксандр Раманькоў выйграў міжнародны турнір, які праходзіў у сталіцы Венгрыі.

Поўны камплект узнагарод заваявалі савецкія спартсменкі на чэмпіяна-

це свету па вышэйшаму пілатажу, які адбыўся ў чэхаславацкім горадзе Чэске-Будзевіцы. Абсалютнай чэмпіёнкай свету ўпершыню стала мінчанка Вялічана Яківа.

У Новасібірску закончылася ўсесаюзнае асабіста-каманднае юнацкае першынство добраахвотнага спартыўнага таварыства прафсаюзаў па летняму біятлону, у якім удзельнічалі 16 каманд. Пспех спадарожнічаў камандзе беларускага горада Віцебска — яна заняла трэцяе месца.

Першай з савецкіх спартсменак заваявала званне чэмпіёнкі Еўропы па водналыжнаму спорту мінчанка Інэса Потэс. Яна перамагла ў фігурным катанні на чэмпіянаце Еўропы ў Францыі.

У Мексіцы на міжнародных спаборніцтвах па лёгкай атлетыцы мінчанін Валерый Бойка выйграў спрэчку скакуну ў шас-том і паказаў лепшы вынік.

«УЛАН-БАТАР» У МІНСКУ

Новы, дваццаты па ліку, сезон у Мінскім дзяржаўным цырку пачаўся выступленнем артыстаў з Мангольскай Народнай Рэспублікі. Цырк «Улан-Батар» упершыню ў сталіцы Беларусі. У яркай разнастайнай праграме мангольскага цырка — ма-

люнкі жыцця і быту, арыгінальнае мастацтва, традыцыйныя гульні. Гасці паказваюць сілавое жангліраванне, таямнічае майстэрства ілюзіяністаў, выступленне акрабатаў на вярблюдах, мастацтва дрэсіроўшчыкаў якаў, коз, ваўкоў, мядзве-

дзяў і іншыя цікавыя нумары. Мінчане цёпла прымаюць мангольскіх майстроў манежа. **НА ЗДЫМКАХ:** нацыянальная барацьба; выступаюць дрэсіраваныя які і вярблюд; пластычны эцюд.

Фота А. ДЗМІТРЬЕВА.

ЗАХАЦЕЛАСЯ ДА ЛЮДЗЕЙ

Рэдкую птушку — чорнага бусла ў хуткім часе змогуць убачыць наведвальнікі Гродзенскага запарка. А даставіць яго сюды з гомельскага пасёлка Васілевічы ад Івана Крывашэйна.

...Мінулай восенню, у час уборкі бульбы жонка Крывашэйна — Марыя Васілеўна ўбачыла на ўскрайку поля вялікую прыгожую птушку. Іван Якаўлевіч прызнаў у ёй чорнага бусла і быў няшмат здзіўлены сваім адкрыццём. Вядома, птушка гэтая вельмі асцярожная, жыве ў глухіх, недаступных месцах.

Бусел ішоў да людзей — у яго было зламана крыло. Крывашэйны перавязалі рану, накармілі птушку хлебам, аднеслі да бліжэйшай рачулі, у зараснікі чароту. Назаўтра птушка зноў з'явілася на полі, і па ўсяму было відаць, што ісці адсюль яна не збіраецца. Так і застаўся чорны бусел у людзей.

Хворага са спачуваннем сустрэлі сабакі Мурзік, кошка Мурка і іншыя насельнікі двара Крывашэйных. Неўзабаве Журка, так празвалі чорнага бусла, паправіўся, ды так і застаўся ў гасцях.

Выпадак гэты унікальны — у рэспубліцы налічваецца толькі некалькі гняздоўяў чорнага бусла. Ён занесен у Чырвоную кнігу СССР.

ЛАСІ У ПАРКУ

Нядаўна жыхары Гомеля раніцай у гарадскім парку ўбачылі цэлую сям'ю ласёў. Яны спакойна пасвіліся сярод дрэў і кустоў. Малады лось настолькі асмялеў, што нават выйшаў на цэнтральную плошчу, якая мяжуе з паркам. Аўтамашына спалохала звера, і ён пачаў уцякаць. Мінуўшы плошчу, пераскочыў паўтараметровую сцяну. Ударыўшыся нечакана аб бетонныя збудаванні, звер, на вялікі жаль, загінуў.

Яшчэ доўга хадзілі па парку старая ласіха і малодшы брат двухгадовага лася. Не дачакаўшыся свайго суродзіча, яны пераплылі Сож і зніклі ў гушчары зарэчнага парку.

В. ЦІШКЕВІЧ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1361